

جایگاه اجتماعی لوتی‌ها در خرم‌آباد

چکیده

جایگاه اجتماعی خرده فرهنگ‌های مرتبط با مشاغل موسیقی در مناطق فرهنگی ایران یکی از موضوعات مهم برای بررسی است. لوتی‌ها به عنوان گروهی از کولی‌های نازکی از گروه‌های متغیر از خرده فرهنگ هستند که در خرم‌آباد ساکن اند و موسیقی را از فرهنگ میزبان اخذ کرده‌اند؛ با این همه به دلایل مختلف، شان چندانی در منطقه ندارند و جامعه در مواجهه با این گروه اجتماعی فاصله‌گذاری خود را حفظ می‌کند. این تحقیق به جایگاه اجتماعی لوتی‌ها بر اساس نظریه‌های مرتبط موقعیت اجتماعی و عوامل مختلف آن می‌پردازد. روش تحقیق کیفی و روش ارائه در این تحقیق توصیفی، تحلیلی، و روش گردآوری داده‌های مورد نیاز مبتنی بر مطالعه میدانی و منابع کتابخانه‌ای است. مهم‌ترین سوال تحقیق عبارت است از: چه عواملی در نمود وضعیت جایگاه اجتماعی لوتی‌ها تاثیرگذار بوده است؟ از نتایج تحقیق می‌توان به این موارد اشاره کرد: پذیرش صوری دین و مذهب از یک سو، و از سوی دیگر پرداختن به سه سطح در مشاغل ۱. موسیقی و رقص ۲. کارگری ۳. امور غیر متعارف تکدی، دزدی، اعتیاد و... و عدم توجه به تحصیل، رفتار با زنان و کودکان و غیره در طرد اجتماعی مؤثر بوده، هم‌این عوامل در نزول جایگاه اجتماعی لوتی‌ها در منطقه تاثیر گذاشته است.

کلیدواژه‌ها

کولی، لوتی، جایگاه اجتماعی، خرم آباد.

آماده انتشار هنرهای زیبا

مقدمه

کولی غالباً عنوان شناخته شده برای عموم خرده فرهنگي است که در اقصاء نقاط ایران با عناوین متفاوتی مشخص می شوند. این خرده-فرهنگ در خرم آباد به دو دسته لوتی ها و کورونی ها تقسیم می شوند. احتمال دارد که ریشه کلمه لوتی برگرفته از لولی باشد. موسیقی نقش حیاتی در هویت فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی لوتی ها داشته است. لوتی ها در اجتماع به عنوان نوازنده و سازنده ساز شناخته می شوند و موسیقی به عنوان منبع اصلی درآمد این گروه تلقی می شود. همچنین، موسیقی جزء جدای پذیر فرهنگ مردم لرستان بوده است و این موضوع با حفظ مرزهای فرهنگی سبب پیوند نسی میان لوتی ها و مردم خرم آباد شده است. در این تحقیق جایگاه اجتماعی لوتی ها مورد بررسی قرار می گیرد و با توجه به هدف تحقیق، از بررسی ابعاد زندگی کورونی ها چشم پوشی می شود. گاه در منابع منتشر شده در ارتباط با این حوزه فرهنگی به جای لوتی ها کولی ذکر شده است که در اصل منظور همان لوتی ها هستند. در مورد جایگاه اجتماعی به مؤلفه های مختلفی از قبیل شغل، پست و مقام، تکیه مالی، میزان تحصیلات و... اشاره می شود. تحقیقات نشان می دهد که لوتی ها در اقصاء نقاط ایران پراکنده اند و سابقه حضور آنها در ایران و دیگر کشورها به قرون دور برمی گردد و ماوای اصلی آنها سند، در پاکستان کنونی، بوده است (یشی، ۱۳۹۵: ۶۵) که به کارهای مختلفی از جمله موسیقی می پرداختند. اگرچه این قوم به عنوان نوعی دیاسپورا می کمن، برخی از آداب فرهنگی خود را حفظ کرده اند و لیکن از فرهنگ میزبان برخی موارد را گرفته اند. یکی از موارد پذیرشی، موسیقی است. هم اکنون شغل اصلی لوتی ها موسیقی است، اما گاه در موقعیت های زمانی به امور دیگر نیز می پردازند که طیف گوناگونی را شامل می شود که گاه در مرزهای ناخجاری با جامعه، می توان آنها را جای داد. آنچه که در ارتباط با فعالیت های لوتی ها مطرح می شود تفاوت های بارز این پاره فرهنگ است که سبب می شود مردمان خرم آباد همواره مرزهای خود را با این اقلیت فرهنگی حفظ کنند. بنابراین می توان چنین برداشت کرد که مردمان خرم آباد در صحن به کارگیری

آنها نمی خواهند مرزهای موجود مخدوش شود و همواره نوعی نگاه فاصله گذاری شده که مبتنی بر پیوستار محل اجتماعی، تحمل و پذیرش است که البته محل اجتماعی به رفتارهای ناهنجار آنها برمی گردد؛ تحمل به گونه ای مجبور به زندگی با این پاره فرهنگ هست؛ پذیرش به فراخوانی آنها در مراسم شادی و اجرای موسیقی در محافل آنها است. در این مقاله تلاش می شود ابتدا به عوامل مختلف فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و سیاسی در ارتباط با جایگاه اجتماعی لوتی ها پرداخته شود و سوال اصلی این است که لوتی ها از چه جایگاهی در خرم آباد برخوردارند؟

روش تحقیق

روش تحقیق، کیفی و توصیفی. تحلیلی است که به شیوه توصیف و تحلیل محتوا انجام شده و داده های مورد نیاز آن مبتنی بر مطالعه میدانی و همچنین، استفاده از منابع کتابخانه ای است. این تحقیق براساس مشاهده و بخش های شنیداری از افراد این قوم و به منظور افرادی که ابراهامی این قوم را از نزدیک دیده اند، شکل گرفته است؛ نیز از شیوه مصاحبه نیمه ساختاریافته استفاده شده است. مصاحبه نیمه ساختاریافته، یک روش جمع آوری داده در تحقیقات اجتماعی است که خصوصیتی از هر دو دسته مصاحبه های ساختاریافته و غیر ساختاریافته را شامل است. در این نوع مصاحبه، محقق سؤالاتی معین و ساختاریافته دارد، اما اندازه ای به مشارکت کننده اجازه می دهد که به طور آزاد نظر و تجربه های خود را بیان کند. این نوع مصاحبه می تواند اطلاعاتی عمیق تر و گسترده تر از افراد فراهم کند. همچنین، برای تحلیل داده های به کار رفته در مصاحبه های انجام شده، از روش مردم نگاری انتقادی استفاده شده است.

محدوده این پژوهش، مربوط به لوتی های ساکن در محله اسدآبادی است. این محله در استان لرستان و در محدوده شمال شرقی خرم آباد است و از شمال با بلوار شورا و بلوار شهید شیخ پور؛ از شرق با خیابان بسیج هشتم و بلوار شهید شفیق پور؛ از جنوب با خیابان اندیشه، بلوار دانشجو، میدان دانشجو و بلوار شریعتی و از غرب با خیابان انقلاب، خیابان پیروزی و خیابان رضائیان محدود شده است و با محله های شمیر آباد، بهداری، ناصر خسرو، گلدیس، گرگنه و آزادی مجاورت دارد.

جامعه مشارکت کنندگان این تحقیق، ۵ نفر از نوازنده ها که موسیقی در زندگی این افراد به عنوان منبع اصلی درآمد قلمداد می شود و این افراد بیشتر ساعات زندگی خود را با نوازندگی گذرانده اند و در میان مردم خرم آباد و همچنین قوم لوتی به عنوان نوازندگان چیره دست شناخته می شوند. این افراد غالباً در نزد مردم خرم آباد شناخته شده اند و گاه با اسمی اسم کوچک و فامیلی نام برده می شوند. هیچ گاه مردم در نامیدن آنها عنوان استاد را به کار نمی برند و همچنین اطلاق لوتی به ویژه نسل جوان به آنها سبب ناراحتی می شود و گاه احساس بی حرمتی به آنان دست می دهد.

در این تحقیق همچنین از ۱۰ نفر از اهالی خرم آباد که با این قوم آشنایی دارند و اجرای لوتی ها را از نزدیک دیده اند اطلاعات ارزشمندی کسب شد. با توجه به تاکید نوازندگان لوتی مبنی بر نام بردن آنان در این تحقیق، برای اشاره به هر کدام از ایشان، که مخصوص استفاده شده است. از اطلاعات مورد استفاده به دو شیوه غیر مستقیم و نقل و قول های مستقیم در متن بهره برداری شد. مشخصات کلی مشارکت کنندگان در مصاحبه شخصی در جدول (۱) آمده است:

جدول (۱) مشخصات کلی مشارکت کنندگان در مصاحبه های شخصی

کد	جنس	وضعیت تاهل	شغل	کد	جنس	وضعیت تاهل	شغل
۱	مرد	متاهل	نوازنده	۸	زن	متاهل	خانه دار
۲	مرد	متاهل	نوازنده	۹	مرد	متاهل	جوشکار
۳	مرد	متاهل	نوازنده	۱۰	مرد	مجرد	راننده
۴	مرد	متاهل	نوازنده	۱۱	مرد	مجرد	دانشجو
۵	مرد	متاهل	نوازنده	۱۲	مرد	مجرد	دانشجو
۶	مرد	متاهل	کارگر	۱۳	مرد	مجرد	دانشجو
۷	مرد	متاهل	شغل آزاد	۱۴	مرد	متاهل	سوپرمارکت
۱۵	مرد	متاهل	فروش ساز				

پیشینه تحقیق

در این زمینه، مقالاتی در ارتباط با زندگی اجتماعی کولی هاگاه با اشاره های مختصری به لوتی ها، در مقالات و مطالعات داخلی منتشر شده که عبارتند

از:

«مطروdit مضاعف» (یوسفوند سجاد، رضاعلی محسنی، احمد غیاثوند، ۱۴۰۱): یافته های این پژوهش علل طرد و محرومیت زنان کولی و همچنین چرخه و شرایط مطرو و ساری آنان را نشان می دهد. «خرده فرهنگ لوطی ها و تجربه طرد اجتماعی (مطالعه موردی لوطی های شهر خرم آباد)» (جمال محمدی، الهام مرادی نژاد، امین روشن پور، ۱۴۰۰): پژوهش حاضر با اتکاء به نظریه خرده فرهنگ مکتب سیر منکام و با به کارگیری روش مردم بخاری انتقادی کوشیده است تا تجربه طرد اجتماعی نزد لوطی های شهر خرم آباد را تحلیل کند. «وضعیت اجتماعی کاولی ها در غرب ایران» (حسن زندیه، محمد رضا صفری، معصومه مادی، ۱۳۹۸): یافته های این مقاله حاکی از آن است که کاولی ها در زمینه کشاورزی و دامداری نقش پررنگی داشته اند و همچنین برگزاری برخی مراسم مانند مراسم شادی و شون بر عهده کولیان بوده است. «یک روز در محله لوطی های خرم آباد» (خبرگزاری ایرنا، ۱۳۹۷): در این پژوهش خبری، به بررسی جایگاه این قوم در اجتماع، فعالیت های این قوم از جمله نوازندگی و سازگری پرداخته، امرار معاش آنان و سختی ها و مشکلات اصلی این قوم را از نزدیک دیده و مورد ارزیابی قرار داده است. «هویت در آستانه کولی های ساکن در تهران» (شمره صفی خانی، سید یعقوب موسوی، قمرعلی رجبو، ۱۳۹۵): در این تحقیق موضوع اصلی روایت بانی از کولی بودن و نحوه حضور اجتماع کولی ها در شهر تهران است. «واکاوی تجربه زیسته کولی ها از طرد اجتماعی (مورد مطالعه: کولی های شهر خرم آباد)»: یافته های این پژوهش شامل علل طرد کولی ها و حاشیه نشینی

آنان و چندوجهی بودن محرومیت است. «مقدمه‌ای بر گونه‌شناسی انواع موسیقی در لرستان» (منظمی، ۱۳۸۷): در این مقاله به نقش لوتی‌ها در حفظ هویت موسیقی لرستان، ویژگی‌های شخصیتی و ظاهری لوتی‌ها، شغل آن‌ها و سازهای مورد استفاده این قوم پرداخته شده است. «ایران مهد موسیقی کولی‌ها» (ادبی، شهلا؛ ۱۳۸۳): در این مقاله تاریخ پیدایش کولی‌ها و مهاجرت آن‌ها به ایران و سپس به ایجاد علاقه مردم میزبان به اجرای موسیقی این قوم مهاجر شرح داده شده است. «کولی‌ها» (نصری اشرفی، ۱۳۸۳): موضوعات این مقاله شامل بررسی واژه کولی، جایگاه اجتماعی آنان، نوع موسیقی آنان، منشأ پیدایش کولی‌ها، مهاجرت‌های آنان، ویژگی‌های اخلاقی مشترک میان آنان، آزارها و اذیت‌های آنان توسط دولت‌ها و آثار جنگ جهانی اول و دوم بر آنان، سکونت‌گاه‌های آنان در ایران و بررسی پیشینه کولی‌ها در رساله‌ها و مقاله‌هاست. «پرسه‌های کولی‌ها در سرزمین ایران» (توحیدی، ۱۳۸۳): در این مقاله به مقایسه سابقه حضور کولی‌ها در آسیا و خصوصاً ایران با اروپا طرح شده، سپس به بررسی کولی‌ها در دوره اسلام و در ادامه به سوزمانی‌های کردستان، غربت‌های عراق عجم (اراک)، قره‌چی‌های آذربایجان، کولی‌های کوت عبدالله پرداخته شده است. «لوتی‌ها و زندگی موسیقایی آنها در لرستان» (سلیمانی، ۱۳۸۳): در این پایان‌نامه، موضوع جایگاه اجتماعی لوتی‌ها در خرم‌آباد به طور خلاصه تشریح شده است. علاوه بر پژوهش‌های بالا، منابع زیادی در مورد کولیان در غرب منتشر شده که به برخی از آنها که با جایگاه اجتماعی آنها مرتبط است، پرداخته می‌شود:

اِرن و کول با بررسی مشکلات کولی‌ها در سایر نقاط جهان به این نتیجه رسیده‌اند که بسیاری از مشکلات تحصیلی کولی‌ها در سراسر دنیا یکسان است (Eren & Gul, 2017). تملین و بارش به شکست‌های کولی‌ها در امر آموزش، تجربه آنها تحت تأثیر طرد اجتماعی، تبعیض و حاشیه رانده شدن پرداخته‌اند (Taylan and Barış, 2015). لوکاش نقش دختران را در خانواده‌های کولی مورد بررسی قرار داده،

علل تفاوت‌های فرهنگی دانش‌آموزان کولی و دیگران را به مجموعه پیچیده‌ای از مشکلات اجتماعی، اقتصادی که کولی‌ها با آن درگیرند از جمله فقر، وضعیت نامناسب سلامت، شرایط بد زندگی و تبعیض کتوره، نسبت داده است. وی تحصیلات طولانی در مدرسه را تهدیدی برای سبک زندگی سنتی و ارزش‌های والدین کولیان می‌داند (Lukács, 2008). لوید و مک‌کلاسی به علل آمار بالای اخراج کولی‌های اسکاتلند از مدرسه پرداخته‌اند (Lloyd and McCluskey, 2008). در یک پروژه تحقیقاتی توسط لوید و کاریک که در سال ۲۰۰۰م انجام شده، تحلیلی از آزار و اذیت جوانان کولی توسط هم‌کلاسی‌های خود در هنگام حضور در مدرسه و حمایت پنهان و گاه آشکار برخی معلمان از این آزارها ارائه شده است (Lloyd and McCluskey, 2008). موضوع اصلی مقاله اسلاووا پذیرش دین و مذهب میزبان توسط کولی‌ها در بلغارستان است (Slavkova, 2007). نجس بیان می‌کند که کودکان کولی‌ها برخلاف هم‌سن و سالان شان، در خانه به عنوان بزرگسال در نظر گرفته می‌شوند، اما در مدرسه معلمان شان مانند کودکان با آنها رفتار می‌کنند (Fejes, 2005). دیسکتون و کندال معتقداند که بسیاری از والدین کولی از این می‌ترسند که ادغام کامل کودکان شان در سیستم آموزشی معمول از سن ۵ تا ۱۶ سالگی، ممکن است منجر به پذیرش بیشتر ارزش‌ها و آداب و رسوم همسالان غیر کولی شود و در نتیجه ارزش‌گذاری کمتری برای فرهنگ کولی. مسافر خود داشته باشند (Derrington and Kendall, 2003). فوری هیچ رابطه علت و معلولی میان تحصیلات در مدرسه و موفقیت در بازار کار برای کولیان متصور نیست (Forray, 1998). موضوع کودکان کولی، به ویژه دختران بحث اصلی مقاله اسمیت است. وی بیان می‌کند که از آنها انتظار می‌رود که در کارهای خانه و مراقبت از خواهر و برادر کوچک‌تر کمک کنند. این مسأله، اغلب آنها را از رفتن به مدرسه بازمی‌دارد. اسمیت همچنین تحلیلی در ارتباط با نقش استقلال و جمعیت بالای خانوارها در زندگی کولی‌ها ارائه کرده است (Smith, 1997). مانوئل علت اصلی آزار و اذیت کولی‌های

مهاجرت کرده از فرانسه به اسپانیا را عدم تحمل تفتیش عقاید، و کینه مردم نسبت به آنان به خاطر دزدی و گدایی (البته با ابهام) می‌داند. این مسأله باعث طرد اجتماعی کولی‌ها، انزوای اجتماعی، منع ازدواج بیرون از گروه و روابط اقتصادی و اجتماعی درون گروهی شده است (Manuel, 1989). و کردی بخشی در مورد دین‌پذیری کولی‌ها از فرهنگ میزبان داشته است (Vekerdí, 1988).

در این مقاله که به ترتیب سال چاپ آمده، به موضوع‌هایی چون طرد اجتماعی، مشاغل، حضور در اجتماع، تعامل آنها با مردمان میزبان، آزار، جایگاه اجتماعی (مختصر)، دین، تحصیل، وضعیت زنان و دختران، دزدی، گدایی کولی‌ها پرداخته شده است. در این تحقیق تلاش می‌شود با توجه به منابع چاپ شده، و مطالعه میدانی شان اجتماعی لوتی‌های خرم آباد با جزئیات دقیق‌تری تشریح و تحلیل شود.

رویکرد نظری

جایگاه اجتماعی به موقعیتی اطلاق می‌شود که فرد در یک گروه یا جامعه اشغال می‌کند و با مجموعه‌ای از حقوق، وظایف و انتظارات مرتبط است. در جایگاه اجتماعی عوامل مختلفی نقش ایفاء می‌کنند. در این ارتباط رویکردهای نظریه‌های مختلفی مطرح شده است. هر یک از این نظریه‌پردازان اجتماعی بر موارد مختلفی تاکید داشته‌اند. این تاکید‌ها تا حدود زیادی به شرایط موجود در مناطق فرهنگی جهان برمی‌گردد.

طبق تعریف کروسکی جایگاه اجتماعی به وضعیت و مقام یک فرد در جامعه اشاره دارد که توسط عوامل چندگانه‌ای مانند اقتصاد، تحصیلات، تاریخچه خانوادگی، جنسیت، نژاد، و سایر عوامل تعیین می‌شود (Grusky, 2014؛ نیز Wright, 1997؛ Maciónis, 2017). جمشید احمد بخاری در «کولی‌ها در پوتوار»، برای بررسی زندگی اجتماعی کولی‌ها نمونه‌هایی را نام برده است که عبارتند از: اطلاعات خانوادگی، دلایل

اقتصادی برای مباحث، شرکت در عروسی ها، مراسم عزاء، عید، اورس، عاشورا و فعل و انفعال اجتماعی با جامعه شهری. او همچنین برای بررسی فرهنگ و ارزش های کولی ها مولفه های دیگری را بر شمرده است (Bukhari, 2014). این مفهوم به توانمندی ها، حقوق، و وظایف افراد در جامعه اشاره دارد و به شکل مستقیم و غیر مستقیم تأثیرگذار است. این وضعیت معمولاً نقش مهمی در دسترسی به منابع، حقوق، و فرصت ها در جامعه ایفا می کند. این تحقیق به بخشی از زندگی اجتماعی کولی ها و شرکت ایشان در مراسم مختلف و همچنین کنش و واکنش اجتماعی با جامعه شهری پرداخته است. بنابراین، در اینجا این تعریف ها اقتصاد، تحصیلات، شغل، دسترسی به منابع، قدرت، ارتباط، تاریخچه خانوادگی، جنسیت، نژاد، نوع حضور در مراسم، توانمندی ها، داشتن فرصت ها، نوع کنش و واکنش آنها با جامعه بررسی شده است.

برخی نظریه ها بر نقش ساختارهای اجتماعی کلان در تعیین جایگاه افراد تأکید دارند. در این دیدگاه، عواملی مانند طبقه اجتماعی، نژاد، جنسیت و قومیت، فرصت ها و محدودیت های پیش روی افراد را شکل می دهند و در نتیجه، جایگاه آن ها را در سلسله مراتب اجتماعی تعیین می کنند. نظریه های دیگر بر تعاملات خرد و نقش کنشگران در ایجاد و حفظ جایگاه های اجتماعی تمرکز دارند. این دیدگاه بر اهمیت عواملی مانند مهارت های ارتباطی، شبکه های اجتماعی و سرمایه فرهنگی در کسب و ارتقای جایگاه اجتماعی تأکید دارد. از مهم ترین نظریه پردازان در این زمینه عبارتند از پیر بوردیو که با مفهوم سرمایه (اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی) به تبیین نابرابری های اجتماعی و جایگاه افراد پرداخته است (1979) و رالف دارندورف که با نظریه تضاد، جایگاه اجتماعی را بر اساس دسترسی به قدرت و منابع تعریف کرده و بر نقش تضاد و کنش در تغییر و تحول ساختارهای اجتماعی و جایگاه های مرتبط با آن تأکید دارد (1959).

در این مقاله تلاش می شود بر اساس مفاهیم اصلی نظریه بوردیو بدون تاسی از جزئیات این نظریه، مباحث مورد بحث قرار گیرد؛ با این تفاوت که ابتدا کنش فرهنگی، سپس تأثیرات اقتصادی و اجتماعی طرح می شوند.

کولی‌ها در ایران

کولی‌ها در ایران، با توجه به تنوع جغرافیایی، در بیست استان مختلف حضور دارند. این گروه، به خصوص، در مناطق شهری و حاشیه‌های شهرها دیده می‌شوند و از شمال تا جنوب و از شرق تا غرب کشور پراکنده شده‌اند. تنوع جغرافیایی ایران و وجود کولی‌ها در این گستره، نشان از حضور فراگیر این گروه در سطوح مختلف کشور است. این توزیع جغرافیایی نشان دهنده اهمیت حضور کولی‌ها در زندگی اجتماعی ایران است. این توزیع گسترده در ارتباط با مناطق حاشیه‌ای نیز به وضعیت جمعیتی و فرهنگی این گروه اجتماعی در دیگر نقاط کشور اشاره دارد.

کولی‌ها در ایران با اسامی گوناگون در شهرهای مختلف ایران پراکنده شده‌اند. توشال گروهی از نوازندگان کولی ایل بختیاری و لر زبان هستند. پهلوانان اصطلاحی است که برای نوازندگان حرفه‌ای بلوچ کولی استفاده می‌شود. ساربانان کولی در بلوچستان «جت» نامیده می‌شوند. در مازندران و کرگان، جکی؛ در ایل قشقایی، چکی؛ در کرمانشاه، خراط‌ها؛ در گیلان و بویراحمد، خطیر؛ رومانیو یا رومانو در قزوین؛ سوزانی در سمنجان و کرمانشاه؛ غربی در خراسان و کرمان و... نام‌های دیگر ایشان در شهرهای مختلف ایران است. لوتی‌ها و کورونی‌ها هم کولی‌های شهر خرم‌آباد در استان لرستان هستند.

یکی از مهم‌ترین شغل‌های کولی‌ها، پرداختن به موسیقی هست. لوتی‌ها به عنوان نوازندگانی چیره‌دست در میان مردم خرم‌آباد شناخته می‌شوند، و معمولاً موسیقی محلی و در بعضی مواقع موسیقی مردم‌پسند (با توجه به شرایط مجالس و همچنین درخواست مخاطبان) در مراسم ابرامی‌کننده اجرای زنده موسیقی لوتی‌ها را از آن است که در این اجراها، نوازندگان به صورت هماهنگ و تعالی‌با یکدیگر اجراهایی را انجام می‌دهند که شامل نقش‌های

مختلفی اند. از نقش های اساسی در این اجراها، نوازنده های دهل هستند که با ضرب های خاص خود، پایه ای برای اجرا فراهم می کنند. همچنین، افرادی تحت عنوان «شاباش کو» نیز نقشی مهم در ایجاد تنوع در اجرا دارند، زیرا با ایفای وظایف مختلف در طول قطعات، برای تنوع و جذابیت اجراها تلاش می کنند. همچنین، مشاهده می شود که نوازندگانی نیز به صورت گلی در اجرا حضور دارند. آن ها در صورتی که نوازنده اصلی نیاز به استراحت داشته باشد یا نیاز به تعویض نوازنده باشد، به او کمک می کنند. در این گروه، هر یک از نوازندگان، حداقل مسلط بر دو نوع سازند تا بتوانند در صورت نیاز به جایگزینی در اجرا، نقش مورد نظر را به صورت موثری ایفا کنند. این موارد نشان می دهد که هماهنگی و تعامل بین نوازندگان در اجراهای لوتی ها، عنصر اساسی در ایجاد زیبایی و تنوع در موسیقی سنتی ایرانی است (کد ۵-۱). کارگان اجرایی لوتی های لرستان شامل مقام سرساز «قادر»، بیت «بنابنا»، مقام سگین سماع، بیت کوش طلا، بیت برزان، بیت «هه لو»، مقام سه پا، بیت هالو کتم، مقام دوپا، بیت زنگه زنگه، مقام شانه شکلی (اشاری)، بیت رتم و صرا، عزیزگی، علی دوستی، آواز ساری خوانی، برزان، سیت یارم، سحری (یاری)، مقام پاکتلی، چمری، شیونی، رارا است (سلیمانی، ۱۳۸۳: ۷۳).

در دهه های اخیر، بایسترف تکنولوژی و ورود سازهای الکتریکی و سنتی سائز به صحنه موسیقی، تغییراتی در الگوی دعوت نوازندگان برای اجراهای موسیقی محلی و سنتی ایجاد کرده است. از جمله این تغییرات، کاهش درخواست ها برای اجراهای سنتی در مراسم عمومی و اجتماعی است. تحولات فنی و تکنولوژیک، به ویژه ورود ارک و سازهای الکتریکی، علاقه مندان به موسیقی سنتی و محلی را به سمت اجراهایی با استفاده از این وسایل جدید سوق داده است. اما این تغییرات، می تواند منجر به کاهش تقاضا برای اجراهای سنتی با سازهای سنتی و محلی، مانند دهل و کمانچه، شود. علاقه به موسیقی سنتی و محلی در سال های اخیر، بیشتر از طرف خانواده هایی است که اصالت فرهنگی و علاقه به ادامه دهی این میراث را دارند. در نتیجه، دعوت برای

ابراهامی موسیقی سنتی و محلی، بیشتر در محافل خصوصی و در میان خانواده‌هایی که به این ارزش‌ها پایبند هستند، رخ می‌دهد. لوتی‌ها هم علت دعوت نشدن به برخی از عروسی‌ها در زمان حاضر را این گونه بیان می‌دارند: «چون الان ارک و وسایل الکتریکی اومده ما روزیاد دعوت نمی‌کنند مگر به خانواده اصیل باشه و علاقه به موسیقی محلی و سنتی داشته باشه» (کده ۵).

بر همین اساس کولی‌ها در شرایط زمانی و مکانی مختلف به تکدی‌گری و کدایی می‌پردازند. کولی‌ها علت این کارشان را نداشتن زمین‌های کشاورزی و عدم اشتغال در زمین‌های مخصوص به خود می‌دانند. دلایل دیگری که در این ارتباط می‌توان ذکر کرد نداشتن تحصیلات مورد نیاز و همچنین عدم اشتغال در بخش رسمی است. یکی از مواردی که سبب عدم امکان اشتغال در بخش رسمی است، نداشتن مدارک هویتی و در نتیجه طی نکردن دوره سربازی است.

تکدی‌گری و کدایی کولی‌ها ناشی از عوامل ساختاری و اجتماعی متعددی است که زندگی آن‌ها را محدود کرده است. شاید این تکدی‌گری نه به دلیل انتخاب شخصی، بلکه به عنوان نتیجه‌ای از ساختارهای اجتماعی، اقتصادی و قانونی است که این گروه را از فرصت‌های شغلی و زندگی بهتر محروم کرده است.

لوتی‌ها

مهاجرت کولی‌ها به قرن‌های بسیار دور برمی‌گردد. این کولی‌ان در اقصاء نقاط ایران مستقر شده، کمابیش در طی قرون متمادی جابجایی‌ها و مهاجرت‌های اجباری و اختیاری برای آنها اتفاق افتاده است؛ لذا خاستگاه اصلی کولی‌های پیش از مهاجرت به خرم‌آباد به کرمانشاه برمی‌گردد. افراد مهاجر به خرم‌آباد، حدود هفتاد سال پیش، از شهر کرمانشاه به شهرستان کوهدشت رفته، پس برای تحقق معیشت، به خرم‌آباد مهاجرت کردند. این افراد در محلات کوروش / دره کوروش و باجگیران / گلنید سکنی گزیده‌اند. محله کوروش در شرق و محله باجگیران در جنوب غربی خرم‌آباد است. در این محله‌ها، افراد مهاجر به ساخت و ساز خانه‌های کوچک پرداخته، بیشتر آنها در حاشیه جویبار فصلی (= دره کوروش) یا منطقه پرشیب محله باجگیران، خانه‌های خود را ساختند و هم‌اکنون، لوتی‌ها در این مناطق به صورت گروه‌های نیش‌اندازی در کنار یکدیگر زندگی می‌کنند (یوسفوند و بکاران، ۱۴۰۱: ۱۰۸).

بافت نامنظم کوچه‌ها و معابر، همچنین معضلات اجتماعی از جمله اعتیاد، دزدی، خشونت و مسائل مشابه، همراه با درآمد پایین مردم منطقه، سبب شده تا این محله‌ها از نظر ارزش اجتماعی در مقایسه با سایر مناطق شهری خرم‌آباد در سطح پایین‌تری قرار گیرد. این محله‌ها به دلیل فقدان دسترسی به راه مناسب و خدمات شهری، فاقد امکانات معارف هستند. افزون بر این، منازل مسکونی ساخته شده در این مناطق، به دلیل عدم دریافت سند رسمی، وضعیت قانونی مشخصی ندارند (همان).

سلیمانی معتقد است که لوتی‌ها به افرادی گفته می‌شود که پوستی تیره داشته و به ساختن ساز و نواختن آن‌ها مشغول و به انجام اموری چون حتنه‌گری می‌پردازند (۱۳۸۳: ۲۷). در روایتی دیگر لوتی‌های خرم‌آباد ساکن حاشیه‌های شهر و محلات پایین، مشغول به انجام کسب و کارهای

فردستانه اند (محمدی، مرادی نژاد، روشن پور، ۱۴۰۰: ۱۰۵). آن ها گروهی اجتماعی، با گرایش خاص، طرز پوشش ویژه، منسک و شایر مجزا، اکثراً دوره کرد و آواز خوان، و معمولاً سازنده دست افزارهای سنتی کشاورزی اند (همان). فرهنگ عمومی جامعه باب هاشیه راندن این خرده فرهنگ از آن یک دیگری فردست ساخته است که توان انطباق خود با تحولات جامعه مدرن را ندارد (همان). لوتی ها برای گذران زندگی، نوازندگی و سازندگی را به عنوان شغل اصلی خود برگزیده اند (همان). و در نواختن انواع ساز استادند (ذوالفقاری، ۱۴۰۰: ۲۰). ساز اصلی آنها کمانچه پشت است؛ این ساز به علت دارا بودن حجم صدای بیشتر در مراسم عروسی مورد استفاده قرار می گیرد (منظمی، ۱۳۸۷: ۱۲۶). از دیگر سازهای مورد استفاده آنها می توان به سُرنا، دوزل، دهل تبور و تمبک اشاره کرد. حسن ذوالفقاری برای بررسی جایگاه اجتماعی کولیان در فرهنگ عامه و ادب فارسی از دو عنوان کلی کسب و کار، معیشت و زندگی، و وضع ظاهری، خُلقیات و رفتار کولیان برای طبقه بندی استفاده کرده است (Zolfaghari, 2009).

طردشدگی یکی از مشکلات اساسی در تقابل میان لوتی ها و مردم است. طردشدگی اعضای این قوم که به واسطه انواع کلیشه سازی ها، برچسب زدن ها و طبقه بندی ها محقق می شود با پایداری نظیر محروم کردن آن ها از امکانات ساختاری، رفاهی و فضایی کوناگون همراه است (Flotten, 2006). فقر، یکی از مشکلات همیشگی کولی ها از جمله لوتی ها بوده است. لوتی ها مردمی فقیر، ناتوان و تهدیدست هستند. دلیل آن شاید جایگاه اجتماعی آنان باشد که هیچگاه به آنان فرصت داده نشده تا در اجتماع مطرح شوند. ممکن است سوابق خلاف گروهی از آنان موجب این امر بوده باشد (ذوالفقاری، ۱۴۰۰: ۱۴۶). برخی از افراد این قوم، مورد خطاب قرار گرفتن تحت عنوان «لوتی» را نوعی بی احترامی تلقی

می‌کنند و در هنگام مصاحبه این گونه نسبت به آن واکنش نشان دادند: «... مردم الفاظ زشتی مثل لوتی استفاده می‌کردند. لوتی نه به اون معنی که در تهران استفاده می‌کنند و به معنی جوانمرده؛ این لوتی ای که این‌ها می‌گفتند به معنی بی‌ارزشه و کاملاً نژادپرستی بوده...» (نوازنده، کده).

دسته دیگر کولی‌ها در خرم‌آباد کورونی‌ها هستند. کورونی‌ها به خالیت‌هایی مانند چوب‌بری، خراطی، ساخت انواع ساز و حنجره‌گری مشغول هستند: «آن‌ها معمولاً خود را شهبازی نامیده و معتقدند که از نسل فردی به همین نام هستند» (سلیمانی، ۱۳۸۳: ۲۷). کورونی‌ها خود را از لوتی‌ها، با توجه به موقعیت و نژاد، متمایز می‌دانند. البته، لوتی‌ها خود را از کورونی‌ها برتری می‌دانند. سلیمانی علت این برتری‌ها را دادن هر کدام بر دیگری را تمایز در شغل اصلی آنان می‌داند (۱۳۸۳).

یکی دیگر از موضوعات مهم در ارتباط با زندگی لوتی‌های خرم‌آباد، موضوع برخورد افراد این قوم با مردم است: «... کولی‌ها با همه هم‌زبانی مسالمت‌آمیز دارند» (حسن ذوالفقاری، ۱۴۰۰: ۲۴). این موضوع نشان می‌دهد که کولی‌ها از جمله لوتی‌ها همواره سعی در برقراری ارتباطی مسالمت‌آمیز با سایر اقلی منطقه‌ای که به آن کوچ می‌کردند، داشته‌اند: «... کولی‌ها به دوشانی کوچ‌رو هستند که با اقوام و فرهنگ‌ها و آداب و سلیقه‌ها و هنجارهای اجتماعی مردم هم‌رنگ می‌شوند» (همان: ۳۰). در ارتباط با هم‌رنگ شدن می‌توان به موارد مهمی چون: فراگیری زبان و موسیقی، دادوستد، شیوه لباس پوشیدن و... اشاره کرد.

جایگاه اجتماعی لوتی‌ها

جایگاه اجتماعی لوتی‌ها در خرم‌آباد از وضعیت مناسبی برخوردار نیست؛ اگرچه برخی از علل از جمله مشارکت آنها در جنگ هشت ساله ایران و عراق و تغییر افکار مردم نسبت به دزدان بودن فعالیت موسیقی در اجتماع، سبب شده تا این نگاه منفی اندکی معتدل شود، ولیکن مکان‌نما شدن اصالت اجتماعی در جوامع عشیره‌ای و قبیله‌ای (محمدی، مرادی‌نژاد، روشن‌پور، ۱۴۰۰: ۱۰۵) همراه با پیشینه فرهنگی، وضعیت اقتصادی و مسائل اجتماعی تا حد زیادی، مانع بزرگی در برخورد جامعه با لوتی‌ها شده تا به آنان نیز مانند یک شهروند معمولی نگاه شود. در مصاحبه‌های مختلف و منابع منتشر شده به موارد مشخصی در شکل‌گیری این وضعیت نامناسب اشاره می‌شود. برخی از موارد مطرح شده گاه به پوشانی دارند. در اظهارات طرح- شده گاه مسائل فرهنگی با موارد اقتصادی و اجتماعی به گونه‌ای گره خورده‌اند که به راحتی نمی‌توان آنها را از یکدیگر جدا کرد؛ با این همه تلاش می‌شود در این مقاله موارد فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی از یکدیگر متمایز شوند تا این مباحث به صورت دقیق‌تر بررسی شوند.

۱. وضعیت فرهنگی

از جمله مواردی که در جایگاه منفی اجتماعی لوتی‌ها در خرم‌آباد تأثیر دارد می‌توان به عدم پابندی به شریعت مذهبی و نجس بودن ایشان و تصور از نسل شیطان بودن اشاره کرد. دین و مذهب یکی از موضوعات مرتبط با تاریخچه خانوادگی لوتی‌ها است. لوتی‌ها دین اسلام و مذهب شیعه را پذیرفته‌اند. در ارتباط با اینکه آنان چه زمانی به اسلام روی آورده‌اند، اطلاعات دقیقی موجود نیست. بسیاری از آنان در مسجد‌ها در کنار دیگر مردمان به نماز پرداخته در مراسم مذهبی از جمله مراسم محرم شرکت می‌کنند. آنان برای اثبات این موضوع این ادعا را مطرح می‌کنند: «... ما هم مثل

بقیه نماز و روزه و مناجات می‌دیم ولی بقیه به ما حرومی می‌کن» (نوازنده، کد ۴). سلیمانی بر اساس مطالعات میدانی میان می‌کند که لوتی‌ها سعی در مسلمان شدن نشان دادن خود دارند ولی در عمل احکام اسلام را رعایت نمی‌کنند (۱۳۸۳) و در ادامه توضیح می‌دهد که آنان در روابط اجتماعی، تغذیه، بهداشت و ازدواج به احکام اسلام توجهی ندارند. همچنین، از دید او، به زیارت رفتن ایشان صرفاً جنبه تجاری داشته زیرا آنان هنگام سفر به شهرهای مذهبی چون مشهد و کربلا، به زیارت مقبره امامان نمی‌روند (سلیمانی، ۱۳۸۳: ۳۲). افزون بر این، او علت دیگری هم برای اثبات ادعای خود بیان می‌کند و آن این که در خانه هیچ کدام از لوتی‌ها مهر وجود ندارد (همان). در مصاحبه‌های میدانی نیز به عدم پابندی ایشان به شریعت اسلام و تفقه شیعه اشاره می‌شود. از نظر آنان پذیرش دین اسلام توسط لوتی‌ها، بیشتر برای هم زمینی و مصونیت از مشکلات مربوط است زیرا داشتن دین و مذهب متفاوت عللاً مانع بزرگی برای پذیرش آنها توسط مردم منطقه است. اما عملکرد لوتی‌ها اغلب در تعارض با آداب اسلامی است و همین موضوع نوعی هضای ابهام را در پندش مردم نسبت به ایشان ایجاد کرده است. از یک سو ادعای پذیرش اسلام توسط آنها، مانع تعرض جدی از سوی مردم به آنها می‌شود و از سوی دیگر مردم به دلیل عدم رعایت عرف مذهبی، مردم تمایلی به ارتباط با ایشان ندارند و فاصله خود را با آنان حفظ می‌کنند.

یکی از موضوعاتی که به تفکر مذکور دامن می‌زند خوردن گوشت حیوانات حرام گوشت توسط لوتی‌ها است. یکی از واژگانی که به دفعات در مورد لوتی‌ها در منطقه کار برد دارد، «نخس بودن» آنهاست. سلیمانی ذکر می‌کند که برخی از منابع غذایی لوتی‌ها «... کرازا، جوجه تیغی و مار...» (همان: ۳۰) است؛ منظمی نیز به شکار گراز و وحشی توسط لوتی‌ها اشاره دارد (۱۳۸۷: ۱۲۶). در شرع اسلام و مذهب تشیع، گراز و وحشی (= خوک) یکی از

نجس های ده گانه محسوب می شود. در شرع تشیع خوردن حیوانات وحشی مانند مار، موش، سوسمار، قورباغه، خاپوش و... که قابل شمارش نیست، حرام است. بنابراین تغذیه از گوشت مار و جوجه تیغی / خاپوش نیز با مبانی مذهب تشیع مغایرت دارد. تجربه مردم خرم آباد از این رفتار سبب واکنش یابی نسبت به لوتی ها شده که برخی از این موارد در مصاحبه های بیان شده است. به عنوان نمونه یکی از مصاحبه شوندگان چنین بیان می کند: «وقتی آمان از جلوی خانه بعضی مردم رد می شدند، عده ای جلوی خانه شان را آب می کشیدند تا نجاست این قوم از جلوی خانه شان پاک شود» (نوازنده کد ۳). همچنین در این ارتباط می توان این نکته را بیان کرد که کولی، بر طبق گفته اهلی خرم آباد، دارای بوی خاصی بوده که سبب شده بر اساس همین بو، آمان را از «نسل شیطان» خطاب کنند (ذوالفقاری، ۱۴۰۰: ۳۰). با توجه به نبود اطلاعات کافی در این زمینه، و همچنین پرمیز از هرگونه قضاوت، نمی توان نتیجه درستی در این ارتباط گرفت که آیا این بو به علت نبود امکانات بهداشتی برای استحمام لوتی ها بوده است یا موارد دیگری در این ارتباط مؤثر بوده اند.

۲. وضعیت اقتصادی و اثرات آن

لوتی ها برای گذران زندگی، نوازندگی و سازندگی را به عنوان شغل اصلی خود برگزیده اند. حسن ذوالفقاری ذکر می کند که کولیان در نواختن انواع ساز استادند (۱۴۰۰: ۲۰). کمانچه پشت باز از سازهای اصلی لوتی هست (منظمی، ۱۳۸۲: ۱۲۶). این ساز به علت دارا بودن حجم صدای بیشتر در مراسم عروسی کاربرد دارد (همان). در هم نوازی غالباً سرنا با دهل و کمانچه با تمبک همراه می شود. در یک مثل قدیمی به دهل زدن لوتی ها و تحقیر آنها چنین آمده: «... لوتی فرار کرده بود، توی ده ای دهل می زد» (حسن ذوالفقاری، ۱۴۰۰: ۲۱). انتخاب نوازندگی و سازندگی اغلب، به

علاقه شخصی لوتی با برمی‌کرد و اجباری در این مورد از طرف قوم اعمال نمی‌شود. دوتن از نوازندگان که با آنها مصاحبه کردیم معتقد بودند که: «من واقعاً به این کار نوازندگی و سازندگی علاقه دارم و قطعاً اگر دوبار متولد می‌شدم همین کار رو می‌کردم و اگر میلیارد هم بودم به کارگاه برای خنوم دست می‌کردم چیزایی رو که دوست داشتم خنوم دست می‌کردم» (نوازنده کد ۴۰۲). از منابع درآمد لوتی‌ها، نوازندگی در عروسی‌هاست. آنان علاوه بر پولی که در ابتدا از صاحب مجلس عروسی گرفته‌اند، مقداری پول هم به عنوان شاباش به دست می‌آورند که پس از اتمام مجلس عروسی این پول را به طور مساوی بین خود تقسیم می‌کنند (سلیمانی، ۱۳۸۳: ۳۴). لوتی‌ها در رقص نیز تجربه دارند. برخی عقیده دارند که بهترین رقصندگان خرم آباد لوتی‌ها هستند (سلیمانی، ۱۳۸۳: ۵۹). رقصندگان دایره‌ای به صورت زنجیر تشکیل داده که در دست راست نفر اول دستمالی قرار دارد و دست چپ او به دست نفر بعدی متصل است. گروه نوازندگان کولی هم شامل یک نفر سرنا، یک نوازنده دهل یا کمانچه و نوازنده تمبک است که فردی هم با کف‌تق «شاباش» در میان مردم، رقصندگان و نوازندگان را همراهی می‌کند.

لوتی‌ها در ماه‌های عزاداری به مشاغل دیگری از جمله کارگری در ساختمان و کارخانجات غیر از تولید محصولات غذایی (به دلیل عدم پذیرش کارفرما) روی می‌آورند که این مشاغل به صورت موقتی در نظر گرفته شده است (سلیمانی، ۱۳۸۳: ۳۵). به دلیل نجس خطاب کردن لوتی‌ها امکان کار در مشاغلی که به طور مستقیم با غذا و تهیه آن مرتبط است، برای آنها مقدور نیست. در این باره آمده است: اهلی خرم آباد به دلیل داشتن عقاید مذهبی، لوتی‌ها را نجس خطاب می‌کردند. بدین ترتیب، ارتباط با افراد این قوم را محدود می‌کردند و به عنوان مثال از آن‌ها در صنایعی مانند شیرینی‌پزی، آشپزی و نانواپی استفاده نمی‌شد؛ زیرا اگر اهلی خرم آباد از وجود یک کولی در چنین مواردی با خبر می‌شدند، دیگر از این مغازه‌ها خرید نمی‌کردند و یا آنان را مجبور به اخراج لوتی‌ها از مغازه‌شان می‌کردند. همچنین، در مواردی سازهایی مانند دهل، سرنا و کمانچه‌هایی را که ساخته لوتی‌ها بود،

نمی‌خریدند چون بر این عقیده بودند که لوتی مانجس هستند. افزون بر این، ایشان اجازه استفاده از مکان‌هایی مانند حمام عمومی را از سوی سایر اهلی نداشتند (ذوالفقاری، ۱۴۰۰: ۲۹). به همین دلیل لوتی‌ها به دلیل تبعیض و تحریم‌های اجتماعی و مذهبی که با آنها روبرو هستند، به مشاغل دیگری که در آنها ممکن است کمتر با این نوع محدودیت‌ها مواجه شوند، روی آورده‌اند. یکی از نوازندگان در همین ارتباط بیان کرده است: «... زمانی که موسیقی حرام شد، بعضی از ما به کارگری روی آوردیم» (نوازنده، کده ۵). حسن ذوالفقاری کارهای دیگری از قبیل دزدی، تن فروشی، فال‌گیری، فروش گیاهان دارویی و طبی را برای کویان برمی‌شمارد (۱۴۰۰: ۲۴-۲۲). منظمی در مقاله‌اش به حرفه و ویژگی‌های ظاهری لوتی‌ها پرداخته می‌نویسد: «تخصص در ساخت آلات چوبی، همچون دسته‌تنگ، کرنا، سیرکو و میرکو (دو وسیله برای کوبیدن شلتوک و برنج)، جای خمیرنان، دبل، سرنا، دایره، گانچه و... داشته و دارند» (همان: ۱۳۸۷، ۱۳۶).

با توجه به موارد فوق می‌توان چنین پنداشت که شغل موسیقی که همواره از نظر شرع مورد بحث است از یک سو، پرداختن به مشاغل موسیقی و از سوی دیگر مشاغل موقتی و امور دیگری که لوتی‌ها به آن می‌پردازند، در بیشتر موارد مغایر با برداشت قومی از موقعیت اجتماعی متعارف است.

عدم داشتن شغل دائم و محدودیت‌های شغل موسیقی و دیگر مشاغل لوتی‌ها بسبب فقر اقتصادی ایشان در منطقه شده است. محل زندگی بیشتر ایشان در خرم‌آباد، محله اسدآبادی است. مردم این منطقه با مشکلات زیادی دست و پنجه نرم می‌کنند. فقر و بیکاری، فرسودگی منازل مسکونی، وضعیت نامناسب بهداشتی، فقدان مکان‌های تفریحی و ورزشی، نامناسب بودن وضعیت حل و نقل، نبود بانک و خانه بهداشت، تجمع معتادان تریبی، وجود سرنک‌های آلوده در کوچه‌ها و معابر و غیره از جمله مشکلات مردم این منطقه بوده و هست. لوتی‌ها عدم رسیدگی مسئولان را

علت اصلی این وضعیت می‌دانند: «... اصلاً به ماریسکی نمی‌کنند و مارو را کردن» (نوازنده، کد: ۱). توصیف محل زندگی لوتی‌ها می‌تواند نشان‌دهنده جزئیات مهمی از زندگی آنان باشد. سلیمانی (۱۳۸۳) خانه لوتی‌ها را این‌گونه توصیف می‌کند: طاقچه‌هایی در داخل اتاق‌ها وجود دارد که از عکس‌های بی‌ربط به هم پر شده است. مانند پوسته‌های تبلیغاتی، عکس‌های امان در کنار عکس ماشین، عکس کاندیداتورهای ادوار گذشته انتخابات، عکس خواننده‌های لس آنجلسی، و همچنین خواننده‌ها و ستاره‌های سینمای هند. همچنین در خانه‌هایشان، قفس‌های کبک و دیگر پرندگان وجود دارد...؛ افزون بر این، ممکن است چند خانوار در یک اتاق خانه در کنار هم زندگی کنند (سلیمانی، ۱۳۸۳: ۳۴).

ذوالفقاری بیان می‌کند که لوتی‌ها «مردمی فقیر، ناتوان و تهیدست هستند. دلیل آن شاید جایگاه اجتماعی آنان باشد که هیچ‌گاه به آنان فرصت داده نشده تا در اجتماع مطرح شوند. ممکن است سوابق خلاف گروهی از آنان موجب این امر بوده باشد» (۱۴۰۰: ۱۴۶). همان‌طور که ذوالفقاری اشاره کرده است، عوامل مختلفی سبب شده تا فرصتی به لوتی‌ها داده نشود تا در اجتماع مطرح شوند. از جمله این عوامل می‌توان به نقش شهرداری و نقش مردم ساکن در خرم آباد اشاره کرد که در ادامه بررسی خواهد شد. مثل‌هایی در مورد وضع ظاهری نامناسب آنان، که نشان‌دهنده فقر لوتی‌ها بوده، ساخته شده است؛ برای نمونه: «لوتی است و همین یک دست لباس» (همان: ۲۵). با این همه، اغلب لوتی‌ها برای امرار معاش و شتاب، همین فقر نسبی هم تلاش خود را می‌کنند و بر همین اساس این ضرب‌المثل در خرم آباد رایج است: «لوتی نمی‌تواند بیکار باشد؛ به قول دورودی‌ها: لوتی که بیکار است، مجلس تخم پدر خودش را می‌گیرد» (همان: ۱۹). بیشتر لوتی‌ها بر این باورند که: «هیچ‌گاه بیکار نمی‌شیم، همیشه هر جور شده برای خودمون به کار پیدا می‌کنیم» (نوازنده، کد: ۳).

۳. وضعیت اجتماعی

دست‌رسی لوتی‌های خرم آباد، به امکانات آموزشی محدود است. پیش از انقلاب اسلامی، تعداد بسیار محدودی از لوتی‌ها به مدرسه می‌رفتند؛ اما پس از انقلاب اسلامی، با توجه به افزایش شهرنشینی روستاییان، لوتی‌ها همراه با طایفه‌ای که با آنان کوچ می‌کردند، فرزندان خود را به مدرسه فرستادند؛ اما بیشتر آنان مدرسه را در همان دوران ابتدایی و راهنمایی رها کردند که برای این عمل خود دلایلی داشتند از جمله فقر مالی و نیاز به کسب درآمد؛ ازدواج در سن پایین که نیازمند درآمدزایی در همان سنین است؛ آنان تحصیل را عالی برای فاصله انداختن از خانواده خود می‌دانند و برای همین شغل پدران خود را برمی‌گزیدند؛ پذیرفته نشدن و مورد تمسخر قرار گرفتن نزد هم‌کلاسی‌ها. متأسفانه آمار منتشر شده‌ای در ارتباط با میزان تحصیلات و همچنین اخراج آموزشی در میان لوتی‌ها وجود ندارد، لذا نمی‌توان در این ارتباط اظهار نظر دقیقی انجام داد؛ اما آنچه مشهود است میزان پایین‌تر افراد تحصیل کرده در این قوم نسبت به سایر اهلی خرم آباد است. برخی از لوتی‌ها معتقدند که علت عدم تمایل آنان به مدرسه رفتن، برخورد متفاوت تحصیل کرده در این قوم نسبت به سایر اهلی خرم آباد است. برخی از لوتی‌ها معتقدند که علت عدم تمایل آنان به مدرسه رفتن، برخورد متفاوت تحصیل کرده در این قوم نسبت به سایر اهلی خرم آباد است. برخی از لوتی‌ها معتقدند که علت عدم تمایل آنان به مدرسه رفتن، برخورد متفاوت تحصیل کرده در این قوم نسبت به سایر اهلی خرم آباد است.

هم‌کلاسی‌ها و خانواده‌هایشان با آنان است. «... یادمه روز اول مدرسه‌ها، خانواده‌ها نمیداشتند بچه‌شون کنار من بشینه چون میکستن این نجسه» (نوازنده، کدا^۱). همچنین به برخورد متفاوت معلم‌ها در مدرسه با آنان اشاره کرده‌اند: «... بعضی معلم‌ها مون سی می‌کردند ما رو نادیده بگیرند و هر اتفاقی می‌افتاد می‌نداختن کردن ما» (نوازنده، کدا^۳). بنابراین اغلب لوتی‌ها از تحصیلات اندکی برخوردارند و این موضوع در تعارض با فرهنگ مردم خرم آباد است که به تحصیلات اهمیت می‌دهند؛ زیرا تحصیل کردگان معمولاً از مناصب و مشاغل خوبی برخوردار هستند. افزون بر این، کو‌دکان لوتی هم این تغییر برخورد مردم با خودشان را از نزدیک حس کرده‌اند. آن‌ها خاطرات دوران مدرسه رفتن خودشان را چنین بازگو می‌کنند: «بعضی مردم

به کودکان شان می‌کشند که با کودکان لوتی هم‌بازی نشوند و در مدرسه کنار آن‌ها نایستند» (نوازنده لوتی، کد ۲)؛ «یا توی مدرسه مارو مسخره می‌کردند می‌کشتن تو لوتی ای». «حتی بعضی معلم‌ها هم وقتی می‌فهمیدن مالوتی هستیم برخوردشون باهامون فرق می‌کرد» (همان).

زنان کولی باید پریش بسیاری از کلیشه‌های جنسیتی، نقش‌های نابرابری را در زندگی خود تجربه می‌کنند، مانند تحمل انزوای اجتماعی، رفتارهای نامطلوب از سوی خانواده و تحقیرهای خانگی. آن‌ها، افزون بر انجام کارهای خانه و کمک به همسران شان، مجبورند برای تأمین هزینه‌های زندگی، به فعالیت‌هایی مانند کدایی و دست‌فروشی روی آورند. دختران نیز از کودکی به کارهای خیابانی مانند فروش اجناس کوچک یا مراقبت از خواهر و برادران کوچک‌تر مشغول می‌شوند، که این امر اغلب آن‌ها را از تحصیل محروم می‌کند. زنان کولی همچنین از فقدان حمایت‌های اجتماعی و اقتصادی، چه در درون خانواده و چه در جامعه، رنج می‌برند که به انزوای بیشتر و تداوم شرایط دشوار زندگی آن‌ها می‌انجامد. تربیت کودکان در این جوامع بر اساس استقلال و خودکفایی زود هنگام رخ می‌دهد و نقش‌ها در خانواده بر اساس جنسیت تعیین می‌شوند که یکی از پیامدهای آن انتظارات بالاتر از دختران و مسئولیت‌های بیشتر برای آنان است. این شرایط منجر به نابرابری‌های شدید جنسیتی در میان زنان کولی می‌شود، که نه تنها در زندگی روزمره، بلکه در تعاملات اجتماعی و موقعیت اقتصادی نیز مشهود است.

زنان این خرده‌فرهنگ بسیاری از کلیشه‌های جنسیتی را به عنوان رفتارهای رایج مورد پذیرش قرار داده‌اند. علاوه بر این، اغلب این رفتارها تحت عنوان رفتارهای زنانه تلقی می‌شوند. این زنان انزوا و تحت فرمان مرد بودن را جزو ویژگی‌های زنانه خود پذیرفته و مقاومتی در برابر آن ندارند. همچنین، این زنان در برابر رفتارهای نامطلوب مادر شوهر، هنگام پرسودار نشدن را تحمل می‌کنند. سایر رفتارهایی که می‌توان در این ارتباط مطرح کرد شامل داشتن هو، گت خوردن از شوهر، چندزنی، تک‌دیی‌گری و... هستند (یوسفوند و همکاران، ۱۴۰۱: ۱۱۵).

کودکی دختران کولی با کار اجباری همراه بوده است (یوسفوند و بهکاران، ۱۴۰۰: ۳۵۵). آنان به کارهایی مانند دست فروشی، دود کردن اسفند، پاک کردن شیشه ماشین‌ها، فروش جوراب و آدامس و... مشغول بوده‌اند (همان). برخی علت انجام این گونه کارها را فقر اقتصادی خانواده‌ها می‌دانند و معتقدند که اگر این فعالیت‌ها انجام نشود، زندگی‌شان به خوبی گذرانده نمی‌شود و از تأمین مخارج مورد نیاز خانواده، عاجز خواهند بود (همان). لوتی‌ها رفتار نامناسب با زنان و کودکان را قبول ندارند و در هنگام مصاحبه این ادعا را رد کردند: «... نه رفتار نامناسبی که شما می‌گویید رو با زن و بچه‌ها مون نداریم» (نوازنده، کده ۵-۱)؛ اما از دید افراد محلی، برخورد لوتی‌ها با زنان و کودکان این قوم نامناسب است: «دختر بچه‌هاشون از بچگی تو کوچه خیابون و چیزهای می‌فروش، زناشون هم بهمینجور» (زن خانه‌دار، کده ۸). موارد مطرح شده از نظر برخی از جوامع ممکن است کودک‌آزاری یا حتی در جوامع اروپایی جرم تلقی شود؛ اما این موارد در میان لوتی‌ها امری رایج و پذیرفته شده است و هم کودکان و هم زنان این قوم این مسأله را جزئی از زندگی خود می‌دانند.

تأثیر عوامل فوق

بازخورد جامعه نسبت به لوتی‌ها در کل منجر به طرد اجتماعی شده است و طردشدگی تأثیرات متعددی در زندگی ایشان به وجود آورده است. این پیامدها شامل انزجار از فرهنگ کلی جامعه، کتمان هویت خود و احساس اضافه، عدم وصلت / ازدواج با جامعه میزبان، سرخوردگی از حرفه نوازندگی و در نهایت یکی از مهم‌ترین مشکلات به مسائل اقتصادی برمی‌گردد که سرانجام به مهاجرت برخی از لوتی‌ها منجر می‌شود. طردشدگی لوتی‌ها ممکن است باعث انزجار از فرهنگ و ارزش‌های جامعه شود و بنابراین احساس عدم تعلق و هم‌زیستی با دیگر افراد را به وجود آورد. همچنین،

طردشگی ممکن است ایشان را وادار به کتمان هویت خود کند. آنها ممکن است به این نتیجه برسند که باید هویت خود را پنهان کنند. این موضوع می تواند باعث شدید تر شدن نگرانی و دل زدگی آنها شود (محمدی، مرادی نژاد، روشن پور، ۱۴۰۰: ۱۰۵).

طرد اجتماعی بر موسیقی لوتی با تأثیری غیر قابل انکار گذاشته است. با توجه به پاره ای مسائل تعصبی و وجود محدودیت ها، لوتی ها برای اجرای موسیقی و همچنین برای انتقال موسیقی خود، نیازمند مکان هایی بوده اند که دور از چشم از دیگران به فعالیت خود ادامه دهند. به طور کلی می توان بیان داشت که به منظور جلوگیری از صدای منتشر شده توسط سازهای موسیقی، نوازندگان لوتی در مکان هایی اقدام به نواختن می کرده اند که صدای ساز آنها به بیرون نفوذ نکند. لوتی ها در این شرایط به ناچار مکان هایی مانند انبار، کوه، تفریحگاه، چادر، دره، زیرزمین را برای انتقال موسیقی و همچنین تمرین انتخاب نموده اند. با وجود این انزوا، موسیقی لوتی با همچنان به عنوان وسیله ای برای انتقال فرهنگ و سنت های قوم کار برد داشته است.

در ادامه، طردشگی می تواند منجر به منع ازدواج خارج از گروه شود. منشی در مورد جایگاه اجتماعی لوتی ها می گوید: «به علت پاره ای مسائل تعصبی جامعه از وصلت با آنها پریشانی نموده ...» (۱۳۸۷: ۱۲۶). این منع ازدواج خارج از گروه می تواند به تنهایی و احساس اضافی بودن منجر شود. سرخوردگی از پیشه نوازندگی نیز از دیگر عواقب طردشگی در زندگی لوتی هاست و می تواند منجر به احساس ناراحتی و سرخوردگی نسبت به پیشه نوازندگی شود و آنها را به دنبال جاکیزینی برای رسیدن به شادابی وادار کند. ضمن اینکه انزجار از فرهنگ کلی جامعه نیز می تواند اثرات منفی داشته باشد. سرخوردگی و دل زدگی یکی از پیام های طرد، نزد لوتی هاست: «... بدین معنا که نوع تصورات اجتماع کلی در ارتباط با لوطی ها سبب شده که آنها تمایل چندانی به آموزش موسیقی به فرزندان خود نداشته باشند. آن ها می دانند که هزینه کردن وقت و انرژی در این پیشه آینده ای برای فرزندان شان رقم نخواهد زد و فرایند انزوای آن ها را تشدید خواهد نمود» (محمدی، مرادی نژاد، روشن پور، ۱۴۰۰: ۱۳۴). این پیام ها باعث شده اند که در نگاه

عمومی جامعه، لوتی با انگیزه کافی برای آموزش موسیقی به فرزندان خود نداشته باشند: «... خلیا، همون موقع خودشون نوازندگی رو کنار گذاشتن و حتی نداشتن بچه‌هاشون نوازنده بشن» (نوازنده، کده ۵ و کده ۴). آنان می‌دانند که صرف انرژی و زمان در این پیشه، نتیجه‌ای مطلوب برای آینده فرزندان نخواستار خواهد داشت و باعث افزایش احساس دور افتادگی و ناامیدی آنان خواهد شد. وقتی که اعضای یک گروه به دلیل طردشدگی، با مشکلات اقتصادی روبرو می‌شوند، زندگی‌شان به آسانی پیش نخواهد رفت و ممکن است برای تأمین نیازهای روزمره خود مجبور به مهاجرت به شهرهای دیگر شوند: «... بعضی از ما، اون زمان چون این شرایط رو دیدن یا مهاجرت کردند» (نوازنده، کده ۴).

نتیجه‌گیری

لوتی‌های خرم‌آباد نوعی دیاسپورا محسوب می‌شوند که به دلایل مختلف به خرم‌آباد مهاجرت کرده و در برخی از محله‌ها ساکن شده‌اند. از زمان استقرار این خرده فرهنگ در منطقه، علی‌رغم تلاش برای پذیرش برخی از موارد فرهنگی و اجتماعی فرهنگ میزبان، ظاهراً لوتی‌ها توانسته‌اند جایگاه اجتماعی متعارفی را به دست آرند. این موضوع به برخی از رفتارهای فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی لوتی‌ها برمی‌گردد. مهم‌ترین وجه فرهنگی به امور مذهبی مربوط می‌شود که گاه عدم تقید به شرعیات و پذیرش صورتی قیودات دینی سبب فاصله‌گذاری می‌شود. فعالیت شغلی در سه سطح نوازندگی و رقص، پرداختن به مشاغل کارگری و در برخی از موارد به رفتارهای خلاف عرف از جمله تکلیدی، دزدی، اعتیاد و... به این موضوع دامن زده است. رفتارهای اجتماعی از جمله عدم ادامه تحصیل، اجبار زنان و کودکان به امور غیرمتعارف و موارد دیگر سبب طرد، سرخوردگی اجتماعی آنان می‌شود. با اینکه پس از انقلاب سال ۱۳۵۷، لوتی‌ها در جنگ مشارکت کردند و بمباران مردم در چند دهه اخیر نسبت به شغل موسیقی تغییر کرده، این

موضوع سبب تعدیل برخی از برخوردها در منطقه نسبت به لوتی‌ها شده، با این وجود، به دلیل پیشینه طولانی عوامل تأثیرگذاری که میان شد، مکان لوتی‌ها از جایگاه مناسب اجتماعی برخوردار نیستند. در مجموع این عوامل سبب می‌شود که نوعی انزای اجتماعی را شکل دهد. این عوامل در پیدایش انزجار از فرهنگ کلی جامعه، کتمان هویت خود و احساس اضافه، عدم وصلت / ازدواج با جامعه میزبان، سرخوردگی از حرفه، نوازندگی و نگاه به مهاجرت برخی از لوتی‌ها منجر می‌شود.

منبع

توحیدی، سید عادالدین (۱۳۸۳). پرسه‌های کولی‌ها در سرزمین ایران، مقام موسیقایی. تیر ۱۳۸۳ - شماره ۲۹، صص ۲۰-۱۸.

ذوالفقاری، حسن (۱۴۰۰). جایگاه اجتماعی لویان خنیاگر و کویان راکشگر در امثال فارسی. مجله مطالعات ایرانی. سال ۲۰، شماره ۴۰،

پاییز و زمستان ۱۴۰۰، صص ۱۶۷-۱۲۹.

زندی، حسن؛ صفری، محمد رضا و مادی، معصومه (۱۳۹۸). وضعیت اجتماعی کاولی‌ها در غرب ایران. تحقیقات تاریخ اجتماعی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی،

دوفصلنامه علمی، (مقاله علمی-پژوهشی) سال نهم، شماره اول، بهار و تابستان ۱۳۹۸، ۲۲۳-۲۹۹.

سیلانی، حبیب الله (۱۳۸۳). لوتی‌ها و زندگی موسیقایی آنها در لرستان، دانشگاه هنر.

صفیانی، شمه؛ موسوی، سید یعقوب و رجبلو، قنبر علی (۱۳۹۵). بهیت در آستانه کولیهای ساکن در تهران. فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران، دوره نهم، شماره ۳، پاییز

۱۳۹۵، صص ۲۹-۱.

محمدی، جمال؛ مرادی نژاد، الهام و روشن پور، امین (۱۴۰۰ش). خرده فرهنگ لوطی ها و تجربه طرد اجتماعی. فصلنامه علمی برنامه ریزی

رفاه توسعه اجتماعی، سال دوازدهم، شماره ۴۸، پاییز ۱۴۰۰، صص ۱۴۵-۱۰۵.

منظی، شهرام (۱۳۸۷). مقدمه ای بر گونه شناسی انواع موسیقی در لرستان. نشریه هنرهای زیبا، شماره ۳۶، زمستان ۱۳۸۷،

صص ۱۲۳-۱۲۹.

یشی، سید حسین (۱۳۹۵). موسیقی در دوره غزنویان. نشریه هنرهای زیبا-هنرهای نمایشی و موسیقی، دوره ۲۱، شماره ۲، پاییز و

زمستان ۱۳۹۵، صص ۶۸-۶۳.

نصری اشرفی، جهانگیر (۱۳۸۳). کولیها، محله هنر و معماری. شماره ۲۹، ۱۷-۸.

یوسفوند، سجاد؛ محسنی، رضا علی و غیاثوند، احمد (۱۴۰۰). مطروودیت مضاعف؛ روایتی از زیست زنان کولی شهر خرم آباد. بررسی مسائل

اجتماعی ایران، دوره دوازدهم، شماره دوم، پاییز و زمستان ۱۴۰۰، صص ۲۲۹-۲۶۵.

----- (۱۴۰۱). واکاوی تجربه زیسته کولی ها از طرد اجتماعی مورد مطالعه: کولی های شهر

خرم آباد. فصلنامه علمی جامعه شناسی فرهنگ و هنر، دوره چهارم، شماره اول، بهار ۱۴۰۱، صفحات ۱۰۶-۱۲۵.

- Minuit, Paris.
- Bukhari, A. (2014). Victims of Social Exclusion-The Case of Gypsies in Potwar. *Mphil Development Studies*.
- Dahrendorf, Ralf (1959), *Class and Class Conflict in Industrial Society*, Stanford University Press, Stanford.
- Derrington, C., & Kendall, S. (2003) *Gypsy Travellers in English secondary schools; a longitudinal study*. Stoke-on-Trent, Trentham.
- Fejes, J.B. (2005). Roma Tanulók Motivációját Befolyásoló Tényezők. *Iskolakultúra*, Vol. 2, pp. 3-13.
- Eren,B., & Gülnihal G. (2017). The use of Orff-based music activities for educational and therapeutic purposes with disadvantaged group of Romani children. *Educational Research and Reviews*. Vol. 12(22), pp. 1062-1073, 23 November, 2017.
- Fløtten, T. (2006). *Poverty and Social Exclusion-Two Sides of the Same Coin; a Comparative Study of Norway and Estonia*. Department of Sociology and Human Geography, Fac. of Social Sciences, University of Oslo.
- Forray, K. (1998). A Cigányság Oktatásának Egyes Kérdései Európában. *Magyar Pedagógia*, Vol. 98, No. 1, pp. 3-16.
- Grusky,D.B.(Ed.).(2014). *Social Stratification: Class, Race, and Gender in Sociological Perspective*. Westview Press.
- Gwynedd, L., & McCluskey,G. (2008). Education and Gypsies/Travellers: ‘contradictions and significant silences. *International Journal of Inclusive Education*. Vol. 12, No. 4, July 2008, pp. 331–345.
- Lukács, V. (2008). Me, My Future and the School: Gypsy Pupils’ Perception of Formal Education in Hungary. *Taiwan International Studies Quarterly*, Vol. 4, No. 1, pp.127-71, Spring 2008.
- Manuel, P. (1989). Andalusian, Gypsy, and Class Identity in the Contemporary Flamenco Complex. *City University of New York (CUNY)*, Vol. 33, No. 1, pp.47-65, Winter 1989.
- Macionis, J.J., & Plummer,K.(2012). *Sociology: A Global Intriduction*. First edition 1959 Publications: Prentice Hall, Pearson Education Limited, Harlow.

- Slavkova, Magdalena. (2007). Evangelical Gypsies in Bulgaria: Way of life and performance of identity. *Romani Studies* 5, Vol. 17, No. 2 (2007), pp. 205–246.
- Smith, T. (1997). Recognising Difference: The Romani “GYPSY” Child Socialisation and Education Process. *British Journal of Sociology of Education*, June 1997, Vol. 18, pp. 6-16.
- Taylan, H.H., & Barış, İ (2015). *Romanlar ve Sosyal Dışlanma [Romanies and Social Exclusion]*, Konya: Çizgi Kitabevi.
- Vekerdi, J. (1988). The Gypsies and the Gypsy Problem in Hungary. *Hungarian Studies Review*, vol. XV, No. 2 (fall 1988).
- Wright, E. O. (1997). *Class Count: Comparative Studies in Class Analysis*. Cambridge University Press.

The Social Position of the Luti Community in Khorramabad

Abstract

The social status of subcultures associated with musical professions in Iran's cultural regions is a significant topic for examination. One such subculture is the *Koli/Luli/Lori*, scattered across Iran, with a history tracing back to ancient times in Iran and other countries. Their primary origin was Sindh, in present-day Pakistan, where they engaged in various activities, including music. Although this group, as a form of ancient diaspora, has preserved some of its cultural customs, it has also adopted certain elements from the host culture. One of these adopted elements is music. Currently, the main occupation of the *Luti* is music, but they sometimes engage in other activities that encompass a wide range, occasionally bordering on societal deviance. The *Luti* and *Goroni*, as a group of *Koli*, are also a group branching from the subculture residing in Khorramābād. This research examines the social status of the *Luti*, and given the research objective, it forgoes the examination of the *Goroni*'s life dimensions. The *Luti* of Khorramābād migrated to Khorramābād for various reasons and settled in certain neighborhoods. Since the establishment of this subculture in the region, despite efforts to adopt some cultural and social aspects of the host culture, the *Luti* have apparently failed to achieve a conventional social status. This is due to some of the *Luti*'s behaviors. This research addresses the social status of the *Luti* based on related social position theories and its various factors. In this research, social status is examined based on three levels: cultural, economic, and social. The research method is qualitative, the presentation method is descriptive-analytical, and the data collection method is based on field study (observation and interviews) and library resources (review of published Iranian and foreign studies). The most important research question is: What factors have influenced the manifestation of the social status of the *Luti*? The most important cultural aspect relates to religious matters, where a lack of adherence to religious laws and the formal acceptance of religious constraints sometimes leads to alienation. Occupational (economic) activity at three levels—playing music and dancing, engaging in manual labor, and, in some cases, behaviors contrary to norms such as begging, theft, addiction, etc.—has contributed to this issue. Social behaviors such as not continuing education, forcing women and children into unconventional activities, and other factors lead to their rejection and social frustration. Although after the 1979 revolution, the *Luti* participated in the war, and public attitudes towards the music profession have changed in recent decades, this has moderated some of the interactions in the region towards the *Luti*. Nevertheless, due to the long history of the influential factors mentioned, the *Luti* still do not enjoy a suitable social status. In summary, these factors have led to a kind of social isolation. These factors contribute to the emergence of resentment towards the culture of the broader society, concealment of their identity and feeling extraneous, non-marriage/marriage with the host society, frustration with the profession of playing music, and sometimes the migration of some *Luti* from Khorramābād.

Keywords

Koli, Luti, social status, Khorramābād.

1. Social position

2. Diaspora

3. "Gypsies in power"

۴. در متفقه علاوه بر اصطلاح «نوازنده» نا «سازنده» به جای کولی نیز استفاده می‌شود.

۵. همان‌جا محل درگذشت کوشه یاسر علی، پسر بی بی بوه است علی‌ها نا بقلا ۷ ۳۵. اسد آگاهی تغییر کرد.

۶. شکل مطرح شده توسط سبنا دالون، خوشنویس لاش غیردولت بلای در کردیها؛ متفقه موسیقی، مردم و تشکیل غیردولت، بهما ۷ ۳۸. ش.